

Kırsal Turizmde Erişilebilir Peyzaj Tasarımı: Georgia (ABD) Örneği

Fusun ERDURAN NEMUTLU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü
fusunerduran@gmail.com

Özet

Kırsal açık yeşil alan kullanımlarında dezavantajlı olan bireylerin göz önüne alınmaması turizm açısından çok önemli bir sorundur. Bu alanlarda yapılacak her türlü tasarımda tüm bireylerin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu bağlamda, çalışmada engelsiz tasarım, evrensel tasarım, kapsayıcı tasarım veya herkes için tasarım olarak adlandırılan ilkelerin kırsal turizm açısından önemi ortaya konularak örnekler verilmiştir. Çalışmada ortaya konulan en önemli sorunlar, donatı elemanlarının kullanımlara uygun olmaması, bakım onarım yetersizlikleri, alanların yeterince tanımlı olmaması, yönlendirme ve sirkülasyonların kolaylaştırılmaması ve bitkisel tasarımların yetersizliğidir. Çalışmada Amerika Birleşik Devletleri Georgia eyaletinde yer alan doğa koruma alanı ve göl kıyısı kullanım alanından örnek verilerek tartışılmıştır. Çalışma sonucunda dezavantajlı bireylerin kırsal turizm alanlarını engelsiz olarak kullanabilmesi için öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel tasarım, Herkes için peyzaj tasarımı, Kırsal turizm, Kültürel peyzaj

Accessible Landscape Design in Rural Tourism: The Example of Georgia (USA)

Abstract

Important problem is not considering disadvantaged individuals when using open green areas in rural areas in terms of tourism. It is necessary to consider the special needs of all individuals in all kinds of designs in these areas. In this context, the importance of the principles called barrier-free design, universal design or inclusive design for all in terms of rural tourism is presented in the study. The most important problems revealed in the study are that the environment furniture elements are not suitable for use, maintenance and repair deficiencies, the areas are not defined sufficiently, the orientation and circulation is not facilitated and the planting designs are inadequate. In this study, it has been discussed by giving examples from the nature reserve and lakeshore usage area in Georgia, USA. As a result of the study, suggestions were made for disadvantaged individuals to use rural tourism areas without barriers.

Keywords: Universal design, Landscape design for all, Rural tourism, Cultural landscape

Giriş

Doğal alanlara yapılan seyahatler insanların kendilerini en mutlu hissettikleri zamanlardır. Bu nedenle iş ve günlük yaşamın sıkıntısından kurtulmak isteyenler her fırsatta doğaya çıkmak için kısa veya uzun süreli seyahat fırsatı yaratırlar. Bu, toplumun tüm bireyleri için önemli bir ihtiyaçtır. Ancak farklı engellilik durumlarına sahip bireyler doğal alanları kullanırken fiziki mekanın tasarım hatalarına veya eksikliklerine bağlı olarak önemli sorunlar yaşamaktadırlar. Oysa dezavantajlı konumda olan bu bireyler için doğa, kendilerini en iyi hissedecekleri, sosyalleşebilecekleri eşsiz alandır.

Doğal potansiyeli yüksek, farklı otantik özelliklere ve kültüre sahip, tarımsal faaliyetleri ile zengin ürün çeşitliliği olan en iyi bölgeler kırsal yerleşim alanlarıdır. Bu alanlara yapılan seyahatler ve buradaki tüm aktiviteler katılımcıları doğa ile bütünleştirir, sosyal yönden destekler, farklı deneyimler yaşarken kırsal yaşamı tanımalarını sağlar. Ayrıca kırsal alanlara yapılan geziler ve tüm kırsal turizm faaliyetleri, genel olarak daha ekonomik olup, bireyin fiziksel ve psikolojik

açısından sağlıklı olmalarını da sağlar. Bu nedenlerle toplumun tüm kesiminin kırsal alanlara yapılan turizm faaliyetlerine katılımı kolaylaştırılmalıdır.

Bu bağlamda, bu çalışmada dezavantajlı konumda olan engelli vatandaşların kırsal turizm destinasyonlarına erişim engellerinin ortadan kaldırılması kapsamında araştırma yapılmıştır. Çalışmada engellilik açısından yürüme güçlüğü çekenler ve görme engeli olan bireyler göz önünde bulundurulmuştur. Kırsal turizm kapsamında erişilebilir tasarımın önemi ve ilkeleri üzerinde durularak, Georgia (ABD) eyaletinden iki kırsal turizm alanında uygulanan örnekler tartışılmıştır. Çalışmada Türkiye’de yapılacak kırsal turizm destinasyonlarında ve yatırımlarında herkes için erişilebilir tasarımların temel ilke haline getirilebilmesi ve bu açıdan ve özel sektöre yön gösterilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın farklı bölgelere uygulanabilmesi ile kırsal turizm katılımcılarına eşitlikçi anlayışla alan kullanımları sağlanacak ve daha geniş kitlelere hizmet verilecektir. Kırsal alanlara turizmin alternatif gelir kaynağı olması sağlanarak bölge yerel halkının sosyal ve ekonomik açıdan kalkınması desteklenerek, genç kuşak kendi bölgesinde yaşayabilecektir.

Engellilik Kavramı

Engellilik üzerine birçok farklı tanımlama yapılmış olup, 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı kanunda engelli: fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlanmıştır (EHK, 2005). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 1980 yılında hastalık sonuçlarına dayanan ve sağlık yönüne ağırlık veren üç ayrı tanımlama yapmıştır: Yetersizlik (Impairment), Özürlülük (Disability), Engellilik (Handicap). *Yetersizlik (Impairment)*: Sağlık bakımından psikolojik, fizyolojik ve anatomik (fiziksel) yapı ve fonksiyonlardaki eksikliği ve anormallliği ifade eder. *Özürlülük (Disability)*: Bir aktiviteyi normal tarzda veya normal kabul edilen sınırlar içerisinde gerçekleştirmedeki kısıtlılık veya yetersizliktir. *Engellilik (Handicap)*: Bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesidir (Barbotte ve ark, 2001; Özdingiş, 2007).

Çağımızın modern yaşamına karşı kentsel ve kırsal alanlarda dezavantajlı birey grubunda yer alan engellilere yönelik tasarım çözümleri ne yazık ki yeterli değildir. Sosyal açıdan engelli bireyler hala toplumdan dışlanmakta, önyargılı tutum ve davranışlar ile karşılaşmaktadır. Sosyal dışlanma, ekonomik, siyasi ve kültürel olmak üzere çok boyutlu bir sorundur ve çözülebilmesi için toplumsal hayata katılabilme ve sosyal statü eşitliği olmak üzere bazı şartların sağlanabilmesi zorunludur (Adaman ve Keyder, 2007; Dowling, 1999; Berman ve Philips, 2000; Çaha, 2016). Bu şartlar sadece iş hayatı veya kentsel hizmetler ile sınırlı kalmamalı, bireyin en önemli ihtiyaç ve haklarından biri olan turizm konusunu da kapsamalıdır.

Bireylerin fiziki yetersizliğinin olması temel kamusal hizmetlere erişimlerinde ve kulanımlarında kolaylaştırıcı bazı önlemler alınmasını gerektirir. Bu ihtiyaçların alan çalışmaları ile yerinde belirlenmesi tasarım çözümleri oluşmasını sağlayacaktır. Çünkü toplumda bir çok nedene bağlı olarak bedensel farklılıkları olan bireylerin, farklı yaşta ve sosyal olanakta olduğu dikkate alınırsa ihtiyaçlarının değişim göstereceği de kaçınılmazdır. Hatta bunlar ülkelere ve kentlere göre de farklılıklar gösterebilmektedir. Ayrıca bu çalışmalar güncellenmeli ve çağın gereklerine göre de yenilenmelidir. Ancak Türkiye’de en önemli sorunlardan biri, yapısal mekanların fiziki özelliklerinin yasa gereği düzenlenmesine karşın, kamusal açık alanların bütün olarak düşünülmemesidir. Yapıların iç mekanlarının kullanımında ve kentlerin sirkülasyon sistemlerinde erişilebilirlik ile ilgili bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır ve denetimleri yapılmaktadır. Ancak özellikle kırsal alanların açık yeşil alanları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Kırsal Turizm Kavramı

Kırsal turizm kavramı çok farklı yönlerden ele alınan geniş bir kavramdır. Turistik cazibe kaynaklarından gelenekler, doğa ve tarihsel özellikleri ön plana çıkan yörelere yapılan seyahatlerdir. Dünya turizm örgütü kırsal turizmi kırsalda yapılan tüm turizm etkinlikleri olarak tanımlamaktadır (Atasoy ve ark, 2018; Nemutlu, 2019). Küçükaltan (1997) ise bireyin yaşam alanı dışındaki kırsal alanlara yapacağı ziyaretler ve bu sırada tüm tarımsal faaliyetleri, ürünleri

kullanmaları, doğal yapıya uygun yapılarda konaklamaları olarak tanımlamaktadır (Nergiz, 2014; Alimanoğlu ve Ayazlar, 2017). Kırsal bölgeler bireyi kendine çekerek turizm faaliyetlerine olanak sağlayan, kültürü, otantik yapısı, tüm olguları ve doğal çevresi ile uyum içerisinde olan alanlardır. Bu alanlardaki faaliyetler de sürdürülebilir nitelikte, bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasını sağlayan turizm etkinliğidir (Evren ve Kozak, 2013; Soykan, 2003; Soykan, 2006; Alimanoğlu ve Ayazlar, 2017). Kırsal turizm, yerel halklar için yaşayabilir geçim kaynakları sunar. O nedenle yaşam şartlarının giderek artan zorluğuyla karşı karşıya kalan topluluklar için değerli ticaret ve istihdam fırsatları sağlar (Stainton, 2020).

Kırsal yaşamın toplumsal paylaşımı, doğal potansiyeli, folklorik özellikleri, etnik yaşam tarzı ve gastronomisi, aktif ve pasif rekreasyon potansiyeli, geçmişten günümüze yansıyan eserleri ve kültürel değerleri kırsal turizmin çekiciliğinin temelleridir ve kentliler açısından bu alanları cazip hale getirmektedir (Nemutlu, 2019; ; Soykan, 2003; Uçar ve ark, 2010; Haberal, 2015; Akyürek ve ark, 2018; Aydemir ve ark, 2013). Aslında kırsalın bireye sunduğu aktiviteler hem ekonomik hem de ekolojiktir. Sağlıklı ortamlarda doğa ile baş başa kalan birey, huzurlu olacağından normal yaşamında daha mutlu, çevresine ve topluma daha yararlı olacaktır. Kent ortamlarının engelli bireyler için çok zor şartlara sahip olduğu göz önüne alınınca ise kırsal turizm faaliyetlerinin onlar için ne kadar önemli olduğu açıktır. Kentsel alanlar engelliler için çok daha karmaşıktır ve sosyal rolleri yeterince yerine getiremediklerinden daha mutsuz oldukları alanlardır. Oysa kırsal alanlar daha sade, alan kullanımları ise daha basit olduğundan çevreye hakimiyet daha kolay olacaktır ve bu durum engelliler için önemli bir avantajdır. Ayrıca doğa ile yakınlaşan birey, doğanın tüm elemanları ile bütünleşerek farklı ilgi alanları edinebilecek ve mental açıdan da daha sağlıklı hissedecektir.

Kırsal Turizmde Erişilebilirlik

Kırsal turizm faaliyetlerinde tüm bireylerin bir arada eğlenceli faaliyetler yapabilmesi ve alternatifler sunulması temel felsefe edinilmelidir. Bu faaliyetlerde toplumsal açıdan bireylerin sosyal hayatta kendilerini özgüvenli hissetmeleri, birbirleri ile empati kurmaları ve yakınlaşmaları sağlanabilecektir. Bu amaçla tüm faaliyetlere dezavantajlı fiziksel özellikleri olan bireyin de katılabileceği düşünülerek tasarım çözümleri getirilmelidir. Bu gerekliliklerden yola çıkılarak 1970'li yıllarda engelliler yasası çıkmıştır. Ancak günümüzde hala farklı dezavantajları nedeni ile dış mekanları kullanmakta sorun yaşayan, kapalı mekanlara mahkum olan, bir çok birey vardır.

Birleşmiş Milletlerin rakamlarına göre dünyada 500 milyon kadar engelli insan bulunmaktadır. Dünyadaki engellilerin yüzde 80'i düşük gelirli ülkelerde yaşamaktadır ve temel hizmetlere ulaşamamaktadır (DEV, 2020). Türkiye genelinde yapılı çevrenin dezavantajlı tüm bireylerin fiziksel ulaşılabilirliğine hizmet edecek şekilde düzenlenmesi konusunda çalışmalar da yetersiz kalmaktadır (Türkyılmaz ve İskender, 2018). Çevre tasarımlarının onların dışarıya çıkmalarını kolaylaştırmaması, toplumdan kopuk ve doğal kaynaklardan mahrum bir şekilde çoğunlukla evlerine kapanarak yaşamalarına neden olmaktadır. Toplumsal alandaki engelli vatandaşlar ile engelli olmayanlar arasında belirgin farklılaşmalar devam ederken, engelliler kentte veya kırsal farklı şekillerde ötekileştirilmektedir.

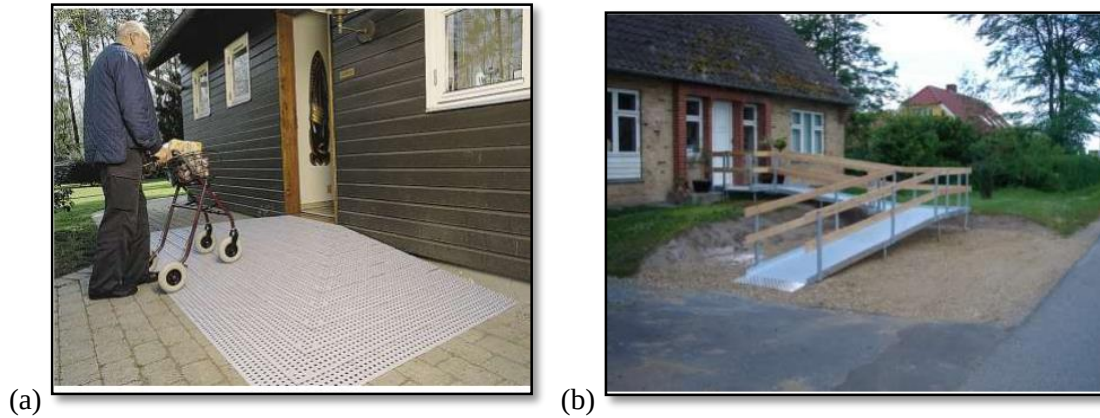
Kırsal alanlar genellikle profesyonel bakış açısı ile engelliler de göz önüne alınarak tasarlanmadığından herkes için eşit fırsatlara sahip olamamaktadır. Bu durum sağlıklı aktif yaşama erişimlerini engeleyen en önemli unsurdur (Evren ve Kozak, 2013; Belley ve ark, 2016). Bu sorun tüm aile bireyleri için geçerlidir. Kırsal alanlarda engelli çocuğu olan ailelerin belirttiğine göre, altyapı sistemi ve ekipmanların maliyetlerinin yüksek olması nedeni ile, özel tasarımlara yer verilmemesi çocuklarının açık alanlarda aktivasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir (Belley ve ark, 2016; Goodridge ve ark, 2015; Law ve ark, 2007; Kowalski ve ark, 2012). Yaşlılık durumu da bireyin bir çok faaliyetinde engel yaşamasına neden olan bir yaşam dönemidir ve kırsal alanlarımızda yaşayan nüfus günümüzde daha çok yaşlılardan oluşmaktadır. Bu alanları kullanan kişilerin tüm kamusal hizmetlere erişiminde tasarım kolaylıkları getirilmesi bölgeye gelen turistler için de olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda kırsal bölgelere turizm aktivitesi organize eden ve yatırım yapan kişilerin de bölgeleri bir bütün olarak ele alması iki yönlü fayda sağlayacaktır.

Turizm faaliyetleri bireyin tüm beşeri ilişkilerini daha yoğun ve yakın yaşadığı, çoğunlukla kamusal alanlarda gerçekleşen etkinliklerdir. Bu faaliyetlere katılmak diğer bireyler gibi engelli bireylerin de en doğal hakkıdır. Çünkü tüm kamusal alanlarda herkes için eşitlikçi kullanım hakkı söz konusudur ve bu yönde tasarımlar yapılması da kaçınılmazdır. Toplumsal gelişmişlik seviyesi ve yaşamın adaletli olabilmesi tüm bireylere kamusal alan kullanımlarında eşit haklar tanınması ile bağlantılıdır. O nedenle yerel yönetimler ve diğer kurumlar kamusal alanlarda kullanımı kısıtlayıcı tüm tasarım hatalarını gidermek zorundadır.

Turizm konusunda kırsal alanların alt yapı donanımları özel ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kaldığından sınırlı engelli vatandaş kırsal turizm faaliyetlerine katılabilmektedir. Bu alt yapı olanakları aslında çok basit önlemler ve bakım çalışmaları ile çözülebilir ve doğaya uygun tasarımlar yapılabilir. Yapılacak bu çözümler sadece kırsal turizm katılımcılarına yönelik değildir, tüm alan kullanıcılarının sağlıklı ve konforlu yaşam alanına sahip olmasını sağlayacaktır.

Görme bozukluğu olan kişiler için alan kullanımları bir çok bireye göre çok farklıdır ve özel önlemler ve eğitimler gerektirir. Onların duyuuları çok gelişir ve duyuusal hisleri ile mekanları ve donanımları tanır ve kullanırlar. Bu bireyler alan kullanımlarında hafızalarının da iyi değerlendirebilir, önceki deneyimlerini iyi kullanırlar. Görme engelli kişiler genellikle özel toplantılara katılabilmeleri veya farklı mekanları kolay kullanabilmeleri için mekansal yönelim üzerine eğitim kurslarına katılmaktadırlar. O nedenle onların beyaz bastonları ile kolayca yönlerini bulabilecekleri, hissedilebilir yüzeyli yollar (iz yolları) yapılması, girişlerin geniş ve tanımlı olması (Şekil 1a), park alanlarının, kaldırımların, tüm mekanlara kolay ulaşımı sağlayacak şekilde olması sağlanmalıdır.

Yeşil alanlarda geçişlerin kolaylaştırılması için bitkiler iki metrenin altına sarkmamalıdır. Otopark alanlarında engelli araçları için daha geniş alan bırakılması, tekerlekli sandalyeye oturmayı kolaylaştıracaktır (3,5 m.). Bina girişlerinde uygun rampa çözümlerleri ile bireyler yardım almadan kendileri yapıları giriş-çıkış yapabilecekler. Dinlenme yerlerinde ve yollarda yüzeyler düz olmalı (Yavoriv, 2018). Yollarda beklenmeyen tek adımlık çıkıntılar da tehlike yaratmaktadır . Yeşil alanların üstünden platformlar şeklinde yumuşak eğimlerle yapılan çözümler kırsal alanlarda doğaya en uyumlu tasarımlardır (Şekil 1b)

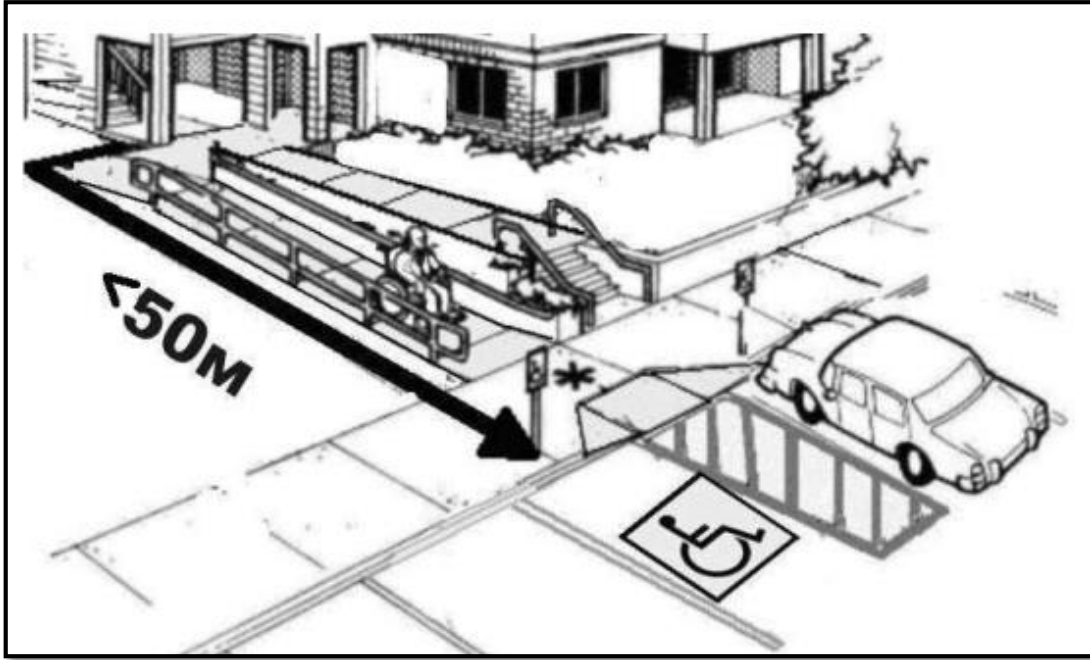

Şekil 1. Giriş ve yapı yakın çevrelerine erişim çözümlemesi (Yavoriv, 2018).

Türk Standart Enstitüsü tarafından yayınlanan TS 12576 nolu standartta belirtilen engellilere yönelik otopark standardına göre, taşıt park yerlerindeki işaret ve uyarılar şu şekilde olmalıdır: Genel oto park tesisinde engellilerin park edebileceğini bildiren, görülebilen ve kolay okunabilen engelli levhası ile park tesis içinde engellinin park edeceği yere kadar yön gösterici engelli levhası bulunmalıdır. Açık park yerinde, yerde engelli park işareti, kapalı park tesisinde yerde, duvarda ve tavana asılı engelli park işareti konmalıdır. Otoparkta kullanılan yol işaretleri geceleri ışıklandırılmalıdır. Otoparkın giriş ve çıkış alanları, yol kotu ile aynı olmalı veya en fazla %8'i geçmeyen rampa olmalı, zemin kaymayı önleyen ve giriş çıkışı belirleyen farklı malzemelerle kaplanmalıdır. Açık/kapalı otoparkların giriş/çıkış alanlarında, araç trafiğini aksatmayacak ve görülebilen yerlere engellilerin de algılayacağı yer bildiren veya acil durum bilgi panoları

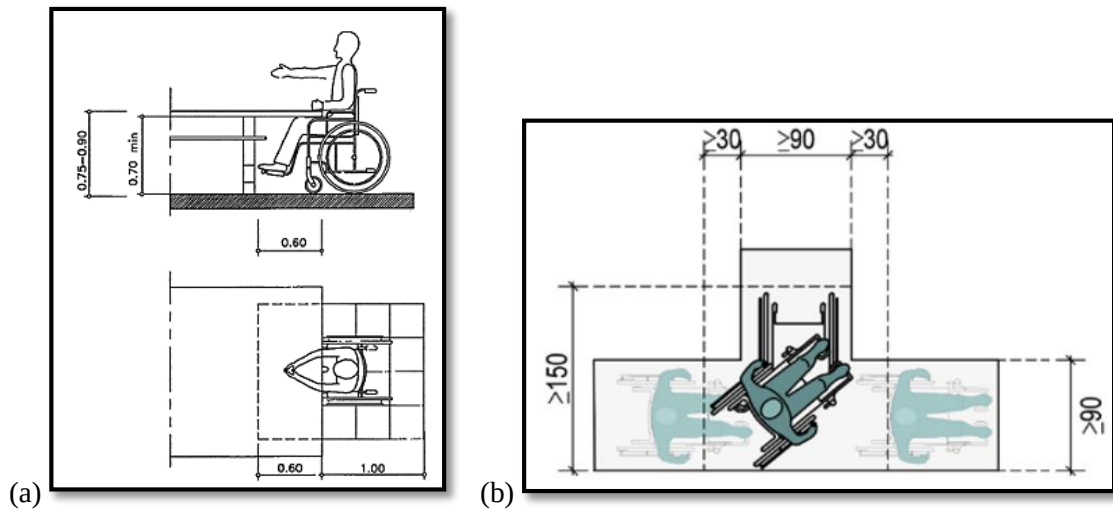
yerleştirilmelidir (TSE, 2020).

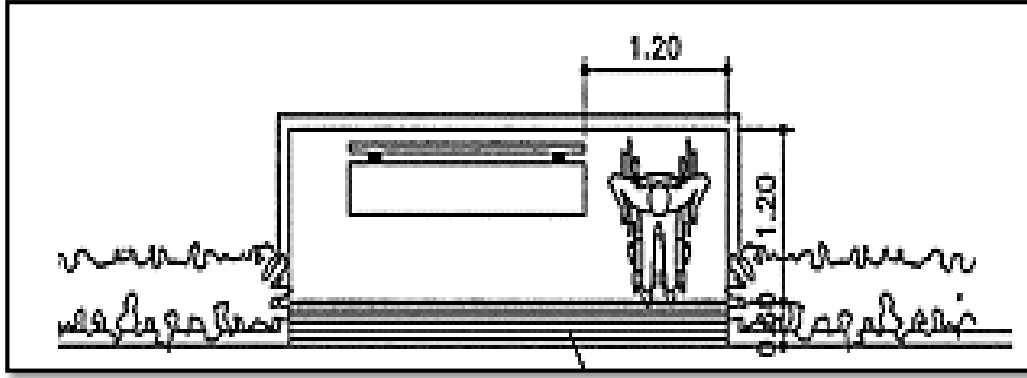
Engelliler için düzenlenmiş bir otopark park yerinin en az genişliği 3,6 m, tavsiye edilen genişlik ise 3,9 m'dir . Bina girişine mesafe ise 50m. olmalıdır (BM, 2004). (Şekil 2).

Şekil 2. Taşıt park yerlerindeki işaret ve uyarılar (26)

Açık alanlarda yapılan turizm ve rekreasyon faaliyetlerine herkesin rahatlıkla ulaşabilmesi ve kullanabilmesi için, sahip olması gereken standartlar: Ana yolların boyuna eğimi en fazla %4, enine eğimi %2 olmalı, Görüş mesafesinde, en fazla 18 m. ara ile dinlenme yerleri oluşturulmalıdır. İstisnai bazı durumlarda yolun boyuna eğimi %4-%6 aralığında planlandığında, en fazla 10 m aralıklarla dinlenme alanları/sahanlık konulmalıdır. Ana yol boyunca her 100 m'de bir dinlenme bankları yer almalıdır. Açık ve yeşil alanlardaki yollar kaymayacak nitelikte olmalıdır (BM, 2004). Tekerlekli sandalye kullanımı ise farklı alan kullanım standartları gerektirmektedir (Şekil 3).

(c)

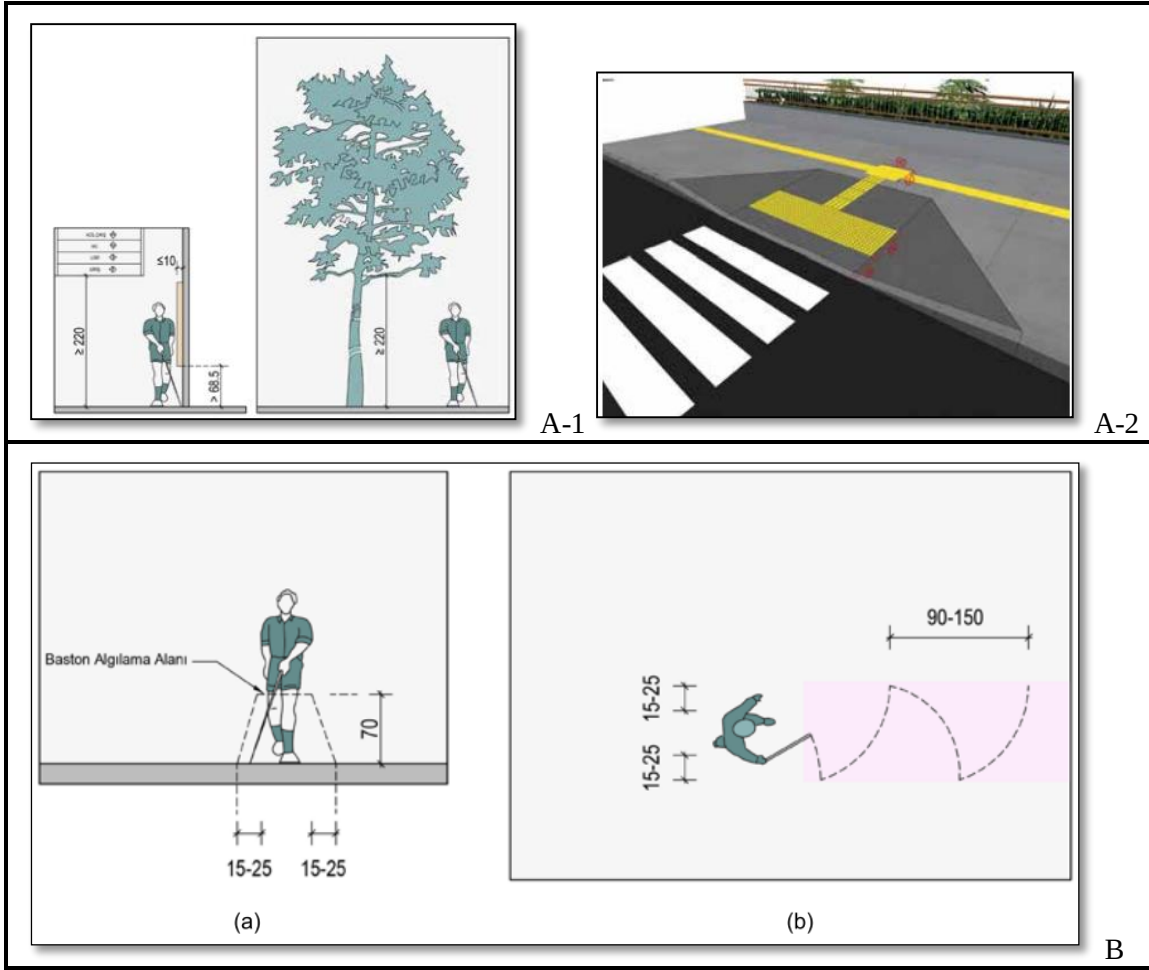
Şekil 3. Birleşmiş Milletler standartlarına göre, tekerlekli sandalye kullanım ölçüleri (BM, 2004; Çağlayan, 2020).

Açık alanlarda taşıt yollarından karşıya geçişlerin kolaylaştırılabilmesi için iz yolları ve uygun eğimli rampa kullanımları standartlara uygun olmalıdır. Bunlar sadece engelliler için değil, farklı sağlık sorunu olan bireyle, çocuklu hanımlar ve yaşlılar için de gereklidir. Görme engellilerin beyaz baston kullanımında iz yolu yanı sıra gerekli baston mesafeleri dikkate alınmalıdır (Şekil 4).

Dezavantajlı bireylerden görme engelliler açık-yeşil alan kullanımında diğerlerine göre daha da şanssız durumdadır. Çünkü görme kaybı kişinin hareket etmesini, çevresini tanımasını ve kamu alanlarını ve taşıtlarını kullanımını daha fazla zorlaştırmaktadır (Aydın, 2012; Çakmak, 2011; Özteke ve ark, 2018). Bu nedenle hem dikeyde hem de yatayda fiziki mekan tasarımları görme engelliler dikkate alınarak yapılmalıdır (Şekil 4). Zaten kamusal alan kullanımı açısından yapısal olarak erişimlerinin kolaylaştırılması zorunludur ve yönetmelikte yer almaktadır. Ancak bunların denetimi süreklilik göstermelidir. Ayrıca görme engellilerin yeşil alanlarda huzurlu olmaları, kaliteli zaman geçirebilmeleri için kokuları ile etkili bitkilerin kullanılması ve arkadaşları ile bir araya gelebilecekleri ortamlar yaratılması elzemdir.

Tüm yürüyüş güzergâhları düz, sabit, dayanıklı ve ıslak-kuru halde kaymayan malzeme ile kaplanmış olmalıdır (TS 13882) (Çağlayan, 2020). Açık alanlarda dezavantajlı bireyler için en önemli çözümlenmesi gereken fiziki yapı eğimlerdir. Çok farklı fiziki yetersizlikler vardır. Hepsinde zemin farklılıkları ve eğimler en önemli sorundur. Bu çalışmada yürüme engelleri ve görme engelleri üzerinde durulmuştur. Kod farkının eğim ile çözülemediği durumlarda ise asansör çözümleri getirilmelidir.

Rampaların net (temiz) genişliği, koruma bordürü ve tırabzan gibi üzerinde bulunan tüm donanımlar hariç en az 100 cm olmalıdır. Rampa eğimi=aşılan yükseklik / rampa uzunluğu formülü ile hesaplanmalıdır. Rampalarda aşılması gereken kot farkına göre rampa eğimi: 15 cm ve daha az yüksekliklerde %8; 16-50 cm arasında %7; 51-100cm arasında %6; 101 cm üzerinde ise %5 olmalıdır. Rampanın her iki tarafında 90 cm yükseklikte 1. düzey ve 70 cm yükseklikte 2. düzey küpeşte bulunmalıdır (Çağlayan, 2020).

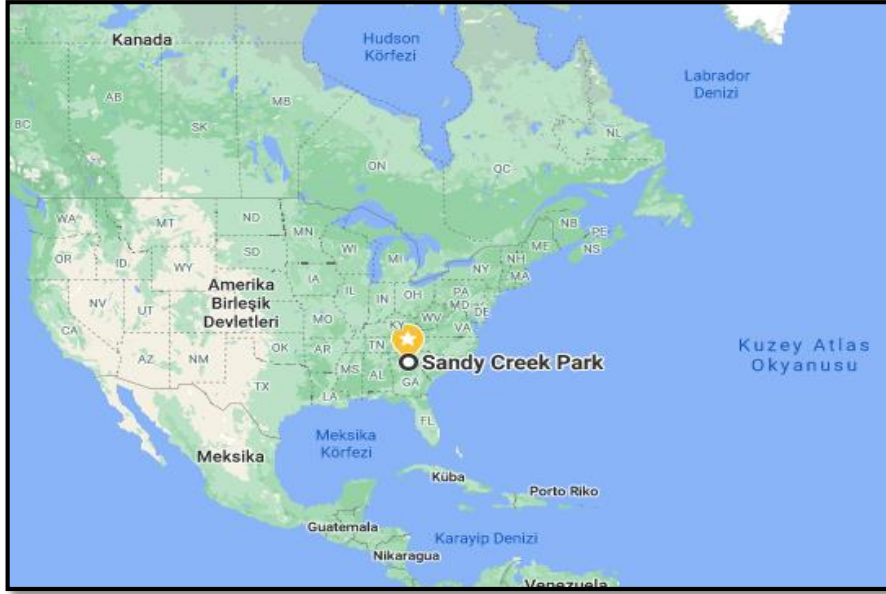
Şekil 4. A1- Dikeyde engelsiz alan ölçüleri. A-2 Üç yöne eğimli rampalı, hissedilebilir yüzeyli yaya yolu (iz yolu). B- Beyaz Baston kullanımı için gerekli mesafe (Çağlayan, 2020).

Kırsal bölgelerde yaşayan kişiler kendilerini zor şartlarda yaşam mücadelesi veren ve çalışma şartlarına rağmen kendi kendine yetebilen bireyler olarak tanımlamaktadırlar (Özteke ve ark, 2018). Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de kırsal alanların kamusal ihtiyaçları çok yavaş çözümlenebilmekte ve yaşayanlar bir çok dönem mağdur kalmaktadırlar. Bu açıdan bu bölgelerde yaşayan engelli bireylere yönelik hizmetlerin tamamlanması uzun zaman alacaktır. Bu bölgelerde yaşayan kişilerin yetkili kurumlara yapacakları başvuru ve mücadelelerle bağlantılıdır. O nedenle kırsal bölgelerde bilinçlenme ve eğitim oranı ne kadar yükselirse bu ihtiyaçlar da o kadar hızla giderilecektir. Aynı şekilde kırsal alanlarda yapılacak turizm aktivitelerinde engelli bireylerin dikkate alınması da bu bölgelerin erişilebilir olmasını sağlayacaktır.

Kırsal alanların kendine ait sorunlarını büyük kentlerin yöneticileri, turizm organizatörleri, yatırımcılar tarafından yanlış anlaşıldığı ve küçümsendiği için göz ardı edilmektedir. Bu durum özel ihtiyaçları olan engellilerin güvensizliğine neden olmaktadır (Kingston ve ark, 2010). Bu durumun çözümlenebilmesi yerinde alan araştırmalarının, analizlerin detaylı ve uzun soluklu olarak yapılması ile olacaktır. Alanların sorunlarını bölgede yaşayan kişiler ve seyahat edenler en iyi bilecektir. Mutlaka onların süreçlere dahil edilmesi gereklidir. Bu alanların engelliler tarafından kullanımında yaşanan sorunlar için sosyal

Georgia Eyalatı (USA) Kırsal Alanlarından Örnek Uygulamalar

Çalışma kapsamında Amerika Birleşik Devletleri, Georgia eyaletinde, kullanım olanakları ve nitelikleri birbirinden farklı, kırsal bölgede yer alan, turizm ve rekreasyon amacı ile kullanılan iki alan irdelenerek tartışılmıştır. Alan Athens kent merkezine 10 km kadar mesafede yer almaktadır (Şekil 5). Kente yakın mesafede olup, her kesim açısından cazibe merkezidir.

Şekil 5. Sandy Creek Park konumu (Anonim, 2020a)

Çalışma alanlarından birincisi olan, Sandy Creek Park, yapay oluşturulan bir göl çevresinde planlanmıştır. Alanda yüzey akışının kontrol altına alınması ile oluşturulan dere ve onun çevresinde yürüyüş yolları, piknik alanı ve plaj bulunmaktadır. Alanda aileler ve sosyal gruplar bir arada su sporları, doğa yürüyüşleri, sportif eğitimler ve yarışmalar yapabilmektedir. Tüm kullanıcıların özel araçları ile kumsal alana kadar ulaşımı kolaylaştırılmış olup, doğal eğitim çözümlerinde doğal çizgiler takip edilmiştir (Şekil 6).

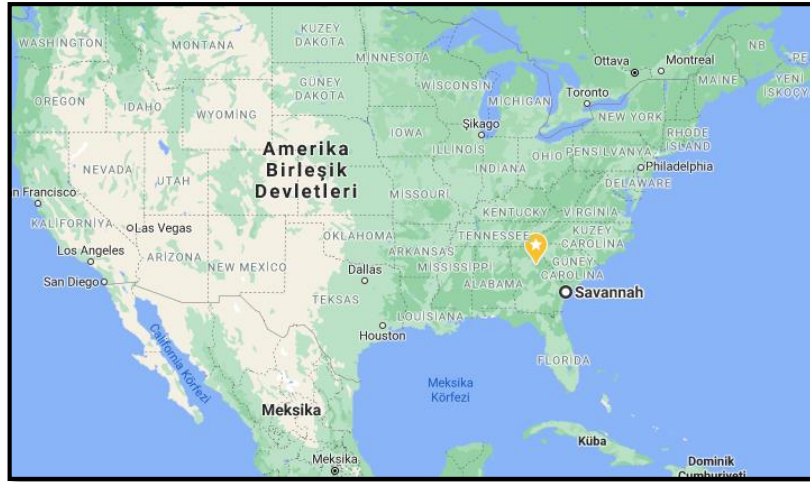
Şekil 6. Sandy Creek Park'tan genel görüntü (2014).

Alanın tasarımında tamamen doğal malzemeye yer verilmiş olup, basit ve kolay kullanımlı yapısal elemanlara yer verilmiştir. Alanın çevresinde yağışlarla oluşan yüzey akışı, eğime göre oluşturulan dereler ile gölet haline getirilmiştir. Bölgenin yıl boyu yoğun yağış alması nedeni ile alanın yaz ve kış dönemlerinde kullanılabilmesi için barınak şeklinde yarı kapalı alan oluşturulmuştur (Şekil 7).

Şekil 7. Sandy Creek Park sahilinde eğitim çözümü ve donatılar (2014).

Çalışma alanı olarak belirlenen diğer alan ise Savannah bölgesinde yer alan, bir tabiat koruma alanıdır.

Şekil 8. National Oceanic and Atmospheric Administration (doğa koruma alanı) (Anonim, 2020b).

Kuzey Atlas okyanusu kıyısında yer alan çalışma alanı zengin ekosistemi nedeni ile koruma alanı ilan edilmiş olup, 1972 yılından itibaren Georgia okyanus ve kıyı alanları doğal kaynakları koruma kurumu tarafından yönetilmektedir. Alanın en önemli özelliği vahşi doğayı yerinde gözlemlene ve tanıma olanağı sağlanması, bilimsel çalışmalara ortam yaratılmasıdır. Alanda yer alan tüm kullanım elemanları doğal malzemelerden yapılmış olup evrensel tasarım ilkelerine uygundur. Alanın girişinden itibaren araçları ile gelen kişilerin alanı rahat gezebilmeleri, yönlerini bulmaları ve doğayı tanımları için çözümler getirilmiştir (Şekil 9 a ve b).

Şekil 9. Koruma alanında giriş ve sirkülasyon (2015).

Alana gelen tüm ziyaretçiler alanın doğal kaynakları ve ekosistemi hakkında bilgi edinebilmesi yönlendirmeler ve görsel tanıtımlar yapılmıştır. Alanın tüm vatandaşlar tarafından kolay gezilebilmesi fiziki alt yapı ile sağlanmıştır. Aynı zamanda alanda herkese rehberlik hizmeti verilerek bilimsel çalışmalar da açıklanmaktadır.

Şekil 10. Koruma alanında sunulan hizmetler (2015.)

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda Türkiye’de ve dünyanın bir çok ülkesinde kırsal alanlara yapılan fiziki mekan tasarımlarında engellilere yönelik tasarım çözümlerine yer verilmediği belirlenmiştir. Kırsal alanlar yatırım ve hizmetler anlamında en fazla ihmal edilen yerleşim yerleri olup sakinleri ise kendilerini sorunlarla başbaşa bırakılmış ve kamusal hizmetler açısından yoksun hissetmektedirler. Bu nedenle gençler ekonomik kaygılarla kırsal alanları hızla terk etmektedirler. Kırsal turizm gençler açısından en iyi istihdam alanlarından biridir. Bölgeyi en iyi tanıyan kişiler gelecek ziyaretçilere de en iyi hizmeti verebilecektir. Ancak kırsal turizmin gelişebilmesi geniş kesimlere hizmet verebilecek yatırıma ihtiyaç duymaktadır ve resmi kurumlar tarafından denetlenerek yapılmalıdır. Çünkü hassas doğal kaynak değerlerine sahip bu alanların aynı zamanda gelecek nesillere olduğu ibi aktarımı için sürdürülebilir kullanımı da önemlidir.

Kırsal alan kaynak değerleri açısından çok zengin olan Türkiye yurt dışı ve yurt içinden ziyaretçilerin ilgi odağı durumundadır. Ancak bu alanların konforlu kullanımının sağlanması çalışmada belirtilen kullanım standartlarının yerine getirilmesi ile olacaktır. Çalışmada incelenen Amerika Birleşik devletlerinden iki örnek alanda çok basit çözümlerle alanlara erişim kolaylaştırılmıştır. Bu örneklerde yönetimin çok hassas yapıldığı ve kullanıcıların tüm ihtiyaçların alanda izlenerek sorunların hızla giderilmesi yolu ile alanların yıllar içinde daha kaliteli hale gelebildiği belirlenmiştir. Bu örneklerin farklı alanlara uygulanması ile kırsal kalkınma sağlanacaktır.

Kaynaklar

- Adaman, F., Keyder, Ç. (2007): Türkiye'nin Büyük Kentlerinin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşayan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. *Tes-İş Dergisi*, Haziran: 83-89.
- Akyürek, S., Özdemir, Ö., Çeken, H. (2018): Gümüşhane İlının Kırsal Turizm Potansiyeli ve Yerel Halkın Kırsal Turizm Hakkındaki Görüşleri Zigana Köyü Örneği. *IRTAD International Rural Tourism and Development Journal*, 2 (2): 10-19. E-ISSN: 2602-4462.
- Alımanoğlu, Ç., Ayazlar, G. (2017): Türkiye'de Kırsal Turizm Konulu Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme (2003-2016). *International Rural Tourism and Development Journal/IRTAD*, E-ISSN: 2602-4462, 1 (1): 06-12.
- Anonim, 2020a. Sandy Creek Park, 400 Bob Holman Rd, Athens, GA 30607, Amerika Birleşik Devletleri. <https://www.google.com/maps/dir/Sandy+Creek+Park/Athens> . (Erişim 10.12.2020).
- Anonim, 2020b. Savannah, Amerika Birleşik Devletleri. (Erişim 10.12.2020)
- <https://www.google.com/maps/dir/Savannah,+Georgia,+Amerika+Birle%C5%9Fik+Devletleri..>
- Atasoy, F., İnceöz, S., Öztürk, İ. (2018): Kırsal Turizm Kapsamında Gerçekleştirilen Kültür Turizmi: Divriği Ulu Camii ve Dartüşşifası Örneği. *International Rural Tourism and Development Journal/IRTAD*, E-ISSN: 2602-4462, 2 (1): 06-14.
- Aydemir, B., Kafa, N., Uzun, D., Özdemir, K. (2013): Kırsal Kalkınma İçin Kırsal Turizm Girişimciliği Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Dünya ve Türkiye Uygulamaları. 5. Uluslararası Girişimcilik Kongresi, Bışkek, Kırgızistan.
- Aydın, A., (2012). Görme engelli üniversite öğrencilerinin bilgi erişim sorunları üzerine yapılmış bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 13(1): 93-116.
- Barbotte, E., Guillemin, F., Chau, N., The Lorhandicap Group. (2001): Prevalence of Impairments, Disabilities, Handicaps and Quality of Life in the General Population: A Review of Recent Literature. *Bulletin of the World Health Organization-WHO*, 79: 1047-1055.
- Belley-Ranger, E., Roul, R., Carbonneau, H., Brunet I. (2016): Participation in Leisure and Sports by People with Disability Living in Rural Areas; Vision of Stakeholders in Quebec. *Annals of Applied Sport Science*, 4 (3), 11-15, ISSN (Online): 2322-4479. DOI: 10.18869/acadpub.aassjournal (Erişim: 04.03.2020).
- Berman, Y., Phillips, D. (2000): Indicators of Social Quality and Social Exclusion at National and Community Level. *Social Indicators Research*, 50(3): 329-350.
- BM. (2004): Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment. <https://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/index.html>. (Erişim: 02.03.2018).
- Çağlayan Gümüş, D. (2020): Erişilebilirlik Kılavuzu. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/54952/erisilebilirlik_kilavuzu.pdf.
- Çaha, H. (2016): Engellilerin Toplumsal Hayata Katılmasına Yönelik Politikalar: Türkiye, ABD ve Japonya Örnekleri. *İnsan ve Toplum*, DOI: dx.doi.org/10.12658/human.society.5.10.M0122, 5 (10): 123-150.
- Çakmak, S., (2011): Görme engeli olan bireyler için hazırlanan otobüse binme becerisi öğretim materyalinin etkililiği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41): 94-111.
- Dünya Engelliler Vakfı (2020): World Handicapped Foundation. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9259/mod_resource/content/0/engelsiz%C5%9Fehirplanlama%20raporu.pdf (Erişim: 25.11.2020).
- Dowling, M. (1999): Social Exclusion, Inequality and Social Work. *Social Policy & Administration*, 33(3): 245-261.
- Engelliler Hakkında Kanun (2005): (Erişim: 10.11.2020).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>.
- Erduran Nemutlu, F. (2019): Kırsal Turizm Potansiyeli Yüksek Bir Bölge: Çanakkale-Dardanos. *International Rural Tourism and Development Journal/IRTAD*, E-ISSN: 2602-4462, 3 (1): 19-24.
- Evren, S., Kozak, N. (2013): Bibliometric Analysis of Tourism and Hospitality Related Articles Published in Turkey. *Anatolia -An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 25 (1): 61-80.

Goodridge, D., Rogers, M., Klassen L., Jeffery, B., Knox, K., Rohatinsky, N. (2015): Access to Health and Support Services: Perspectives of People Living with a Long-Term Traumatic Spinal Cord Injury in Rural and Urban Areas. *Disability and Rehabilitation*; 37(16), 1401-1410.

Haberal, H. (2015): Turizmde Alternatif–Doğa Turizmi–Kırsal Turizm–Yayla Turizmi. Detay Yayıncılık, Ankara, Türkiye.

Kingston, G., Tanner, B., Gray, MA. (2010): The Functional Impact of a Traumatic Hand Injury on People Who Live in Rural and Remote Locations. *Disabil Rehabil*, 32(4):326-335.

Kowalski, CL., Grybovych, O., Lankford, S., Neal, L. (2012): Examining Constraints to Leisure and Recreation for Residents in Remote and Isolated Communities: an Analysis of 14 Communities in the Northwest Territories of Canada. *World Leisure Journal*, 54(4), 322-36.

https://www.rt4all.net/sites/default/files/ppt/Accessibility_Hrybalskyi_ENG_CHECKED.pdf

Law, M., Petrenchik, T., King, G., Hurley, P. (2007): Perceived Environmental Barriers to Recreational, Community, and School Participation for Children and Youth with Physical Disabilities. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*;88(12), 1636-42.

Nergiz, H. G. (2014): Türkiye’de Lisansüstü Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (1990- 2013). Kozak, Günlü (Ed). VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Bildiri Kitabı, (04-05 Nisan 2014), Ankara: 212-221.

Özdingiş, N. (2007): İstanbul Kent Parklarının Bedensel Özürlüler Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Tasarımı Yüksek Lisans Programı, İstanbul, Türkiye. Özteke Kozan, H.İ, Bozgeyikli, H., Kesici, Ş. (2018): Engelsiz Kent: Görme. Engelli Bireylerin kentlerde yaşadıkları problemler. *İdeal Kent*. ISSN: 1307-9905, 23/9-1: 216-235.

TS 9111. (2011): Standart Detayı. Türk Standartları Enstitüsü. (Erişim: 12.9.2020).

<https://intweb.tse.org.tr/standard/standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073097107103081101066102086100073109>.

Sandy Creek Park, 400 Bob Holman Rd, Athens, GA 30607, Amerika Birleşik Devletleri. <https://www.google.com/maps/dir/Sandy+Creek+Park/Athens> . (Erişim 10.12.2020).

Savannah, Amerika Birleşik Devletleri. (Erişim 10.12.2020)

<https://www.google.com/maps/dir/Savannah,+Georgia,+Amerika+Birle%C5%9Fik+Devletleri..>

Soykan, F. (2003): Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12: 1–11.

Soykan, F. (2006): Avrupa’da Kırsal Turizme Bakış Açısı ve Kazanılan Deneyim. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Bildiriler Kitabı, (20-22 Nisan 2006), Balıkesir: 73.

Stainton, H. (2020): Rural Tourism Explained: What, Where and Why. <https://tourismteacher.com/rural-tourism/>. (Erişim: 02.12.2020).

Türkyılmaz, E., İskender, E. (2018): Mimari Tasarımda Ulaşılabilirlik Kavramının Tekerekli Sandalye Kullanıcıları Açısından İrdelenmesi. *Megaron*, 13(2): 297-323, Doi: 0.5505/MEGARON.2018.26566.

Uçar, M., Çeken, H., Ökten, Ş. (2010): Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma (Fethiye Örneği). Detay Yayıncılık, Ankara, Türkiye.

Yavoriv, H. (2018): Entrepreneurship in Rural Tourism Sector for Youth with Disabilities/ERTSYD. Physical (architectural) Accessibility of the Rural Guesthouse for People with Disabilities and Reduced Mobility. (Erşim: 20.11.2020).

Appendix

1. Where do you come from? Bursa /İstanbul / Kocaeli /Yalova /Eskişehir / Other _____
2. Have you visited Trilye before the epidemic was declared? Yes/No
3. How did you travel? Ferry / Private vehicle / Coach+Bus
4. Who did you visit Trilye with? Individual/Family/ Groups of Friends/Organized Tours
5. What was your accommodation preference in Trilye before Covid-19?
6. Otel/Pension/Camp/Caravan/No accommodation – just a day's visit
7. What will be your accommodation preference in Trilye during Covid-19?

- Otel/Pension/Camp/Caravan/No accommodation – just a day’s visit
8. What will be your accommodation preference in Trilye on post-Covid-19?
Otel/Pension/Camp/Caravan/No accommodation – just a day’s visit
9. What do you think is necessary for you to participate in a tourism activity?
- Being quiet and calm away from people
 - Taking necessary hygiene measures
 - Finding a vaccine
 - Complete end of the epidemic
10. What do you think are the problems before covid?
11. What do you think are the problems after covid?
- Overcrowding on weekends
 - High accommodation price
 - High food and beverage prices
 - Environmental pollution
 - Transportation difficulties
 - Local people not being hospitable
 - Infrastructure problems
 - Nor having enough accommodation and recreation facilities
12. Will you continue to buy local food products after Covid? Yes /No /Not sure
13. Will you continue to go to local restaurants and cafes? Yes /No /Not sure
14. What is the reason for visiting Trilye and its surroundings? (%)

	Pre Covid 19	Post-Covid 19
Escape from the city crowd		
Historical texture		
Have a sea air		
Going to the sea / Swimming		
Photography		
Fishing		
Seafood restaurants		
Having breakfast		
Local Festivals		
Trekking / Hiking		
Having a picnic		
Camping		
Caravanning		
Paragliding		

